

COMPONENTE SPAȚIALE ALE STRUCTURILOR MILITARE – ÎNTRE RELOCARE ȘI RECONVERSIE

SPATIAL ELEMENTS OF THE MILITARY FACILITIES – BETWEEN RELOCATION AND RECONVERSION

Arhitect urbanist drd. Florentina IUGAN*

Funcția principală a orașelor, cea de apărare față de amenințările exterioare, a suferit mutații diverse în timp, generate de factori politici, economici și de progres tehnologic. Adaptarea permanentă a sistemelor de apărare atât la diversificarea formelor pericolelor din mediul extern orașului, cât și la oportunitățile create în viața orașului prin apariții sau dispariții de construcții, activități și interese umane, a generat metamorfoze ale matricei de securitate în teritoriu, prin mutarea sau excluderea unor puncte strategice de apărare (precum structurile cu rol militar) și înlocuirea lor cu funcțiuni nonmilitare.

The main function of the city, namely the defence towards external menaces, has suffered various mutations during historical evolution, being generated by political, economic, and technological factors. The constant adaptation of the defence systems to the diversification of the outside dangers and to the opportunities that entry the city life due to occurrence or dismantling of buildings, activities, and human interests, have generated the metamorphosis of the territory security matrix by relocation or demolition of strategic power points (as the military facilities) and their replacement with non-military uses.

Cuvinte-cheie: reconversie; relocare; structuri militare; planificare urbană.

Keywords: reconversion; relocation; military facilities; urban planning.

Tendențele actuale de reconfigurare a sistemelor de apărare în teritoriu atrag atenția asupra intensificării preocupărilor pentru un capital încă neexploatat suficient: structurile militare dezafectate (cazărmi, forturi/fortificații, poligoane de tragere, tancodrumuri, depozite de arme și muniții etc)¹. Se consideră că potențialul economic ale acestora este subvalorificat sau chiar ignorat în România, cel puțin prin comparație cu situația acestora în alte state europene.

Caracteristici ale contextului actual al planificării apărării teritoriului

Documentele programatice din domeniul apărării naționale, printre care *Strategia Națională de Apărare* (2010), *Strategia Militară a României* (2000) și *Strategia de Transformare a Armatei*

(2007), urmăresc asigurarea apărării naționale prin dezvoltarea unei capacități optime de apărare și vizează modernizarea infrastructurii militare, îmbunătățirea metodelor și practicilor de management a resurselor pentru apărare, îmbunătățirea eficienței sistemului de planificare, programare, bugetare și evaluare, reducerea mărimii forțelor, trecerea de la planificarea bazată pe amenințări la cea bazată pe capabilități. Relația securitate - prosperitate - identitate din matricea de securitate fundamentează necesitatea abordării securității umane și a teritoriului într-o formă integrată a convergenței planificării apărării naționale și planificării urbane și regionale. Acest deziderat este sprijinit și de *Strategia Europa 2020*, care promovează consolidarea rolului orașelor ca motoare ale dezvoltării regionale și vizează dezvoltarea unei economii competitive, durabile și incluzive, ceea ce în Politica de Coeziune 2014-2020² se manifestă printr-un puternic accent pe investiții teritoriale integrate orientate către regenerare

*SC Insiteuro SRL

e-mail: f.iugan@insiteuro.eu.

urbană. Dat fiind faptul că resursele materiale ale apărării sunt grupate în rețelele de infrastructuri fizice (tehnice, edilitare, informaționale, de servicii etc.) care formează *infrastructura strategică*, rezultă că dezvoltarea infrastructurii strategice a țării poate fi accelerată prin alocarea de fonduri europene pentru implementarea de proiecte de modernizare a infrastructurilor teritoriale, cu dublu rol civil și militar.

În concluzie, planificarea apărării necesită un management integrat al resurselor apărării, adaptat acțiunilor subordonate obiectivelor privind transformarea capacității de apărare a țării, printre care: dezvoltarea elementelor de infrastructură care să asigure capacități de dislocare, staționare și antrenament pentru forțele naționale și cele aliate; dezvoltarea unui sistem integrat de apărare antirachetă, bazat pe capacități de detecție și interceptare; restructurarea, eficientizarea și rentabilizarea industriei naționale de securitate.

Repere în transformarea sistemelor de apărare în evoluția istorică a orașelor

În majoritatea orașelor actuale se găsesc structuri militare organizate în unități militare. Acestea se află pe amplasamente ale unor structuri militare stabilite încă din perioada războaielor mondiale sau au fost amplasate ulterior în oraș în perioada postbelică, cu preponderență în timpul Războiului Rece. În unele orașe, alături de astfel de structuri militare moderne, coexistă sisteme istorice de apărare, de tip cetăți sau fortificații. Sistemele medievale de apărare au marcat consolidarea limitelor fizice ale orașelor prin construirea de cetăți cu ziduri puternice din piatră, în formă circulară. Sistemele de fortificații reprezentate de castelele nobiliare erau completate cu alte sisteme de fortificații difuze în teritoriu. Tipologia cetăților s-a diversificat în secolul XVII-XVIII prin apariția sistemelor de tip Vauban³. Cetățile fortificate care au rezistat până în prezent au fost asimilate treptat țesutului urban și incluse în patrimoniul cultural. Majoritatea cetăților din România au fost clasificate ca monumente istorice sau situri arheologice, de interes național sau local, constituind astfel un important fond documentar de arhitectură militară și fiind valorificate cu prioritate ca atracții turistice. Construcțiile istorice cu rol de apărare supraterane sunt adesea însoțite de unele construcții sau amenajări subterane, cu rol integral

sau parțial defensiv (tuneluri, hrube, catacombe, galerii etc.). La acestea s-au mai adăugat în secolul XX adăposturile subterane de protecție civilă, antiatomice sau antiaeriane.

Restructurarea semnificativă a sistemelor de apărare în ultimele două decenii este o caracteristică globală a mediului internațional de securitate dar include și anumite atribute specifice României în ceea ce privește cauzele care au declanșat-o, printre care:

- reforma Armatei, impusă de condițiile de aderare a României la UE și NATO, care continuă în prezent în baza *Strategiei de Transformare a Armatei (2007)* și pune accentul pe managementul integrat al resurselor de apărare;
- desființarea, începând cu anul 2006, a obligativității satisfacerii stagiului militar de către tineri, având ca rezultat scăderea efectivului personalului militar cu aproximativ 70%;
- politicile fiscale și financiare asumate de diverse programe de guvernare, care s-au modificat substanțial din 4 în 4 ani, au avut printre consecințe și reducerea bugetului de Stat alocat MAPN până la o valoare mult prea mică (1,42% din PIB în anul 2014) pentru a face posibilă asigurarea minimului necesar pentru menținerea capacității de apărare națională la un nivel satisfăcător.

În consecință, s-a diminuat considerabil numărul structurilor militare necesare pentru asigurarea permanentă a activităților militare, drept urmare cele devenite excedentare au fost propuse inițial spre conservare. Lucrările necesare conservării lor au fost extrem de costisitoare, ceea ce a dus la orientarea către alte soluții, precum restrângerea capacității unor structuri militare și mutarea lor pe amplasamente periferice orașelor sau reconversia lor funcțională⁴.

Un caz particular este cel al unităților militare amplasate în structuri militare istorice, precum în cetățile medievale sau în cele de tip Vauban (de exemplu, Cetatea „Alba Carolina” din Alba Iulia). Dezafectarea acestor unități militare implică demilitarizarea cetății, prin desființarea construcțiilor militare adăugate în timp în incinta cetății sau alipite zidului exterior al cetății originale, dar exclude desființarea propriu-zisă a cetății, aceasta constituind un bun de patrimoniu cultural de interes local sau național, care poate funcționa în continuare în circuitul civil.

Reconfigurarea sistemelor de apărare prin relocarea unor structuri militare

Opțiunea de relocare a structurilor militare derivă din necesitatea funcționării acestora în continuare în scop militar și a menținerii lor în teritoriul local sau regional pe care îl deservește, dar pe alte amplasamente, situate la distanțe relativ mici față de cele inițiale. Nevoia mutării acestora a apărut în timp din cauza extinderii orașului în teritoriu. Astfel, unitățile militare amplasate inițial la periferia orașului au fost „înghițite” treptat de țesutul urban în expansiune, ajungând să fie asimilate în prezent de zone adiacente centrului orașului. Prin relocarea lor la actuala periferie a orașului sau chiar în zona periurbană a acestuia, se produce un efect sinergic: pe de o parte, se reconstituie rolul lor inițial din sistemul de apărare aferent orașului și teritoriului înconjurător; pe de altă parte, se asigură disponibilitatea unor terenuri aflate într-o locație atractivă a orașului, care poate fi valorificate prin importante investiții imobiliare.

În ultimii ani a apărut încă o cauză care generează nevoia de relocare a structurilor militare, și anume retrocedarea imobilelor ocupate în prezent de structuri militare sau aflate în zona de protecție a acestora. Cel mai întâlnit caz este cel al poligoanelor de tragere, care ocupă suprafețe mari de teren și impun restricții și interdicții de ocupare și utilizare a terenurilor aflate în zonele de protecție și de siguranță ale acestora. Prin reconstituirea dreptului de proprietate privată asupra acestor terenuri, s-a creat o presiune din partea noilor proprietari care solicită mutarea poligoanelor de tragere pe alte terenuri pentru a nu le mai afecta exercitarea dreptului de proprietate în realizarea de noi dezvoltări imobiliare.

O altă variantă de relocare, care este fezabilă numai în cazul anumitor structuri militare, este mutarea lor în subteran, prin crearea de noi spații subterane sau viabilizarea unor spații istorice încă existente.

Condiții pentru reconversia funcțională a structurilor militare dezafectate

Din practica internațională, din care s-au inspirat deja anumite inițiative în România, reconversia funcțională a imobilelor ce conțin construcții se poate face cu desființarea construcțiilor existente și realizarea de noi construcții în locul acestora sau cu menținerea integrală sau parțială a construcțiilor

existente, cu variantele de conservare a acestora sau de „reciclare” prin lucrări de modernizare, extindere, recompartimentare, supraetajare etc., astfel încât să fie asigurate condițiile și standardele necesare scopurilor în care sunt folosite în continuare. La aceste lucrări de intervenție *in situ* se adaugă și operațiile pregătitoare lor, ce implică schimbări în regimul juridic, economic și tehnic al imobilelor respective, care să permită reconversia lor funcțională.

Reconversia funcțională a structurilor militare dezafectate nu obligă implicit introducerea acestora în circuitul civil ci oferă oportunități pentru utilizarea acestora în continuare în sistemul militar (prin reconversia cazarmilor în locuințe de serviciu, cămine, spitale sau centre de instruire pentru cadrele militare) sau în alte structuri cu destinație specială (penitenciare, centre de detenție, unități speciale de intervenții pentru situații de urgență)⁵.

Regimul juridic. Imobilele cu caracter militar, fie că acestea sunt numai terenuri sau sunt terenuri și construcții, aparțin domeniului public al Statului și se află în administrarea MAPN, orice modificare a regimului juridic al acestora fiind supusă prevederilor Legii nr. 213/1998. Aceste imobile își pot menține apartenența la domeniul public al Statului și transfera dreptul de administrare către alte autorități publice centrale (ministere sau agenții naționale). În cazul transferului dreptului de proprietate, din domeniul public al Statului în domeniul privat al Statului sau în domeniul public al unităților administrativ-teritoriale, administrat de către Consiliile Județene sau Consiliile Locale, acesta se efectuează în baza unor Hotărâri de Guvern. După ce astfel de imobile intră în inventarul public al unităților administrativ-teritoriale, ele pot fi trecute în domeniul privat al aceluiași unități prin Hotărâri ale Consiliului Județean sau ale Consiliului Local, după caz. Una dintre consecințele acestor operații succesive privind circulația imobiliară este privatizarea fostelor structuri spațiale militare. Astfel, în final, aceste imobile pot fi tranzacționate pe piața imobiliară ca orice alte bunuri imobile din domeniul privat, putând fi închiriate sau concesionate de persoane fizice sau juridice, sau chiar cumpărate de către acestea. Se remarcă, totuși, că acest proces de transfer de la public către privat este incomplet, fiind redus la componenta scriptică de inventar a bunurilor imobile și fiind astfel lipsit de componenta economică aferentă fiecărui bun

imobil în parte, în primul rând de valoarea de piață a bunului imobil respectiv, mai ales că valoarea actuală de piață a majorității bunurilor imobile cu caracter militar este net superioară oricărei valori de inventar înregistrate pentru bunurile respective în evidențele patrimoniale ale autorităților publice, diferența datorându-se, în primul rând, plus-valorii generate prioritar de locația în oraș a imobilelor respective. Din păcate, valorificarea acestor imobile este indiferentă față de estimarea potențialului acestora pe piața imobiliară, singura operațiune în care este solicitată o evaluare imobiliară fiind în cazul vânzării imobilului către persoane fizice sau juridice. Un caz particular care se adaugă la cele sus-menționate este cel al retrocedării terenurilor care au aparținut unor persoane private și pe care s-au construit ulterior structuri militare, caz în care acțiunea de reconstituire a dreptului de proprietate include și expertiza imobiliară care confirmă valoarea actuală reală a terenurilor respective. Totuși, în standardele actuale de evaluare imobiliară nu există criterii distincte pentru imobilele cu caracter militar față de alte categorii de imobile, care să identifice valori proprii numai acestor imobile și pe care să le cuantifice în termeni de preț.

Regimul economic. Din punct de vedere al zonării funcționale a teritoriului intravilan, imobilele cu caracter militar sunt incluse în *zone cu destinație specială*. Reglementarea acestor zone și autorizarea lucrărilor de construcții la imobilele din aceste zone fac obiectul unor proceduri separate de cele instituite pentru imobilele din circuitul civil, conform prevederilor Legii nr. 350/2001 și Legii nr. 50/1991, fiind subordonate prevederilor legislației din domeniul apărării și securității naționale. De exemplu, autorizația de construire pentru lucrări propuse în incinta unei unități militare nu va fi emisă de autoritatea administrației publice locale (primăria sau consiliul județean), ci de către MAPN. Totodată, în cazul lucrărilor propuse la construcții civile aflate în imediata vecinătate a construcțiilor speciale, autorizarea lucrărilor este posibilă numai după obținerea avizului favorabil al autorității care gestionează respectivele construcții speciale. De exemplu, în cazul vecinătății construcțiilor militare, este obligatoriu avizul MAPN – Statul Major General atât pentru aprobarea de documentații de urbanism, cât și pentru autorizarea lucrărilor de construcții⁶.

Reconversia funcțională a unui imobil cu caracter militar implică modificarea funcțiunii

acestuia, trecerea lui în circuitul civil echivalând cu excluderea sa din zona cu destinație specială, ceea ce obligă la modificarea reglementărilor urbanistice care i se aplică conform Planului Urbanistic General (PUG). Legea nr. 350/2001 stipulează că noi reglementări urbanistice privind funcțiunea se pot stabili numai în baza unui Plan Urbanistic Zonal (PUZ), ceea ce conduce la concluzia că orice reconversie funcțională a structurilor militare dezafectate se poate efectua numai după elaborarea și aprobarea unui PUZ în acest scop și autorizarea lucrărilor de construcții în baza acestui PUZ.

Regimul tehnic. Principalele elemente de regulament care se modifică în cazul reconversiei funcționale sunt indicatorii urbanistici (Procentul de Ocupare a Terenului și Coeficientul de Utilizare a Terenului), regimul de înălțime și distanțele față de limitele de proprietate, întrucât acestea diferă semnificativ de la o funcțiune la alta. Modificarea lor va fi inclusă în noile reglementări care se vor propune în PUZ generat de schimbarea funcțiunii. Deși PUZ este singurul instrument prin care se pot modifica reglementările urbanistice afectate de necesitatea reconversiei funcționale, rolul PUZ este mult mai complex, urmărind asigurarea integrării echilibrate și coerente din punct de vedere spațial, funcțional și estetic, a fostei structuri militare în fondul construit existent, prin armonizarea cu siturile și construcțiile civile aflate în proximitate. O primă condiție în acest scop este „dizolvarea” limitelor fizice ale fostelor situri militare. Toate unitățile militare au fost împrejurite cu garduri înalte, masive și opace, cel mai adesea fiind ziduri de cărămidă sau beton al căror parapet depășea nivelul ochiului pietonului. Deși rolul acestora era de a sigura nivelul maxim de protecție a bunurilor mobile și imobile aflate în incintă, pentru păstrarea în siguranță a secretului militar, ele au avut ca efect și „fracturarea” vizuală a spațiului urban și perceperea acestor situri ca enclave fortificate și ostile trecătorilor, iar a spațiilor publice adiacente – ca spații sociofugale, descurajante pentru orice intenție de interacțiune socială.

Este interesant de remarcat metamorfoza imaginii structurilor militare în timp: de la cetatea medievală izolată și dominantă în teritoriu, cu rol permanent de pândă de la mare distanță a împrejurimilor în scopul avertizării din timp asupra eventualelor pericole ce se apropiau din vecinătățile îndepărtate, la unitățile militare din orașe, înconjurate

de cartiere, dominate spațial de blocuri înalte sau de construcții industriale, alăturate unor spații publice permanente animate de locuitori. Această mutație a structurilor militare, de la dominarea teritoriului la introversiunea în interiorul orașului, a fost însoțită și de modificarea limitelor fizice ale acestora, prin închiderea completă a acestora și camuflarea lor în frontul stradal. Soluțiile de integrare a fostelor structuri militare în fondul construit existent variază în funcție de nivelul efortului de intervenție, de la utilizarea de combinații cromatice care pot completa estetic peisajul antropocentric cu cel natural⁷ până la operațiuni de restructurare majoră a zonei (demolări, construcții noi, plantații masive etc.). Cele mai des întâlnite operațiuni de reconversie constau în lucrări de renovare a fostelor cămine militare de garnizoană și transformarea acestora în locuințe sociale, dar și construirea de clădiri civile pe terenurile deja sistematizate și libere de construcții din fostele situri militare (poligoane, tancodromuri, piste de avioane etc.).

Principalele avantaje ale fostelor structuri militare care recomandă reconversia lor funcțională includ:

- amplasarea majorității lor în intravilanul orașului, ceea ce le atribuie o valoare ridicată pe piața imobiliară și le asigură condiții maxime de construibilitate;

- accesibilitate ridicată la infrastructura de circulație și transport, care le asigură legătura directă și rapidă cu centrul orașului, cu importante puncte de interes din oraș și din zona periurbană, dar și cu centre de interes regional⁸. Totodată, efectuarea periodică de lucrări de modernizare și extindere a infrastructurii urbane asigură permanent funcționarea acestora la parametrii optimi;

- echiparea cu utilități urbane datorită racordării lor la rețelele publice de alimentare cu apă, canalizare, energie electrică, energie termică, gaze naturale și telecomunicații;

- situarea în vecinătatea unor cartiere de locuințe, mai ales locuințe colective, caracterizate de o densitate ridicată a populației, astfel beneficiind atât de potențiala disponibilitate imediată (din punct de vedere spațial) a unei forțe de muncă numeroase, cât și a unei mase importante de utilizatori (cumpărători, vizitatori, clienți etc.). Totodată, proximitatea unei zone rezidențiale oferă și accesul rapid la dotările din cartier aferente locuirii, precum unități de învățământ, unități sanitare sau spații comerciale.

- ocuparea de suprafețe mari de teren, de ordinul hectarelor, cu un Procent de Ocupare a Terenului redus, rezultând astfel și suprafețe mari de teren libere de construcții care pot fi amenajate ca spații verzi sau pot fi construite direct, terenurile fiind deja sistematizate;

- posibilitatea refolosirii materialelor de construcții rezultate în urma demolării construcțiilor din incinta fostelor unități militare⁹.

Oportunitățile care impulsionează reconversia funcțională a fostelor structuri militare includ:

- constituirea de rezerve de teren pentru dezvoltare economică locală. Aceste imobile pot fi folosite atât pentru asigurarea de servicii publice locale, cât și pentru activități comerciale, culturale sau de alt interes public, desfășurate de antreprenori privați. Totodată, folosirea în continuare a terenurilor fostelor situri militare, inclusiv prin ocuparea cu noi construcții, va reduce „presiunea” imobiliară asupra altor spații libere de construcții, precum spațiile verzi, spațiile comunitare sau terenurile de sport în aer liber, care pot rămâne în continuare ca atare. Astfel, odată cu crearea premizelor pentru dezvoltarea economică locală prin reutilizarea fostelor situri militare, se produce un efect sinergic datorat neafectării resurselor actuale ce asigură protecția mediului și menținerea spațiilor libere pentru activitățile cu caracter social;

- apariția de noi funcțiuni pentru care cererea de utilizare este în continuă creștere, precum cele de „agrement militar” sub forma de airsoft;

- necesitatea asigurării de spații pentru sedii ale administrației publice locale, apărută în urma retrocedării sediilor actuale către proprietarii lor de drept;

- includerea lor în patrimoniul cultural local, prin considerarea valorii lor culturale, arhitecturale sau memoriale, și integrarea lor în programe culturale de interes local sau regional, inclusiv ca atracții turistice în cadrul circuitelor destinate turismului cultural;

- disponibilitatea de fonduri nerambursabile, structurale sau din alte surse, pentru lucrările de construcții și amenajări aferente operațiilor de reconversie, precum și accesul la alte surse de finanțare (împrumuturi bancare, fonduri private prin parteneriate public-privat, obligațiuni municipale etc.).

Câteva dintre posibilele noi funcțiuni pentru utilizarea în circuit civil a structurilor militare dezafectate sunt enumerate în continuare, cu

indicarea orașelor din România sau din alte țări europene în care au fost demarate deja astfel de inițiative:

- locuințe sociale sau locuințe pentru tineri prin programul ANL (Brăila, Alexandria, Târgu Jiu, București);
- spații sportive sau polivalente, parc pentru sporturi cu motor (Bacău, Cerghid din jud. Mureș);
- unități industriale sau de producție, depozite (Mediaș, Petroșani);
- dotări culturale de tip săli de spectacole, săli de expoziție, biblioteci, muzee, arhive etc. (Cluj-Napoca, Timișoara, Oradea);
- unități de asistență socială, centre medicale (Iași, Reșița, Păltinoasa din jud. Suceava);
- birouri, centre de afaceri, centre de sprijinire a afacerilor (incubatoare de afaceri), parcuri tehnologice, parcuri industriale (Brăila, Caransebeș, Huedin);
- spații comerciale, unități de alimentație publică, restaurante, piețe agroalimentare (Abrud);
- campus universitar (Kosta Nadj din Serbia);
- complexe de agrement, centre turistice (baze militare din Bosnia Herțegovina);
- centre sportive, baze de paintball sau airsoft (Orăștie, Chitila, Ploiești);
- parcuri, spații de recreere, în special în cazul fostelor structuri militare situate în arii naturale protejate sau în imediata vecinătate a acestora (Monfalcone din Italia).

În scopul valorificării maxime a avantajelor și oportunităților identificate pentru reconversia funcțională a fostelor structuri militare se recomandă pregătirea unor condiții unitare și favorabile implementării operațiilor de reconversie, printre care:

- realizarea unui cadru strategic coerent privind valorificarea potențialului economic al fondului imobiliar militar, prin care să se stabilească programe, proiecte și planuri de acțiuni concrete în acest scop, etapizate pe termen scurt, mediu și lung. Acestea trebuie coroborate și cu strategiile de dezvoltare locală și regională elaborate pentru perioadele de programare de fonduri europene, în baza cărora pot fi obținute fonduri nerambursabile pentru dezvoltare economică, de capital uman, de infrastructuri, și de competitivitate economică la nivelul comunitar. Un important punct de pornire în configurarea acestui cadru strategic îl constituie programele și proiectele deja propuse

sau implementate, de exemplu, *Proiectul FATE*¹⁰ „Transformarea unităților militare dezafectate în centre antreprenoriale”, derulat în perioada 2009-2011 în cadrul Programului Transnațional de Cooperare pentru țările din Sud-Estul Europei 2007-2013.

- modificarea legislației pentru facilitarea valorificării potențialului fostelor structuri militare, în sensul că pentru implementarea de proiecte ce au ca obiect foste structuri militare se poate crea un cadru instituțional și metodologic care să fie similar în mai multe state europene dar și adaptat cadrului legal specific fiecăruia din acestea. Având în vedere rezultatele proiectului FATE, se anticipează că un astfel de cadru instituțional ar fi cel mai eficient în formula de parteneriat public-privat, posibil sub forma unei agenții de dezvoltare.

- fundamentarea de acte normative care să reglementeze baza unui inventar cu evidența structurilor spațiale militare trecute în circuitul civil și propuse a fi dezafectate, total sau parțial, în următorii 5-10 ani, care să includă și valoarea economică a bunurilor imobile respective, estimată ca valoare de piață pentru cea mai bună utilizare („best use”) a acestora.

- verificarea elementelor de valoare (culturală, istorică, arhitecturală, urbanistică, ambientală, memorială etc.) existente la construcțiile și siturile militare dezafectate sau propuse spre dezafectare și clasarea imobilelor respective în patrimoniul cultural local sau național, sau, după caz, în alte registre de protecție a valorilor respective (de exemplu: zone construite protejate).

- stimularea spiritului de antreprenoriat prin scheme de ajutor de stat sau acordarea de facilități fiscale investitorilor interesați să revitalizeze fostele structuri militare prin reconversie funcțională (reducere de impozite, oferirea de facilități pentru angajarea de forță de muncă din zonă etc.).

- includerea fostelor situri militare în programe de turism, ca atracții în cadrul circuitelor destinate turismului cultural.

Unele perspective ale reconversiei funcționale în sistemele de apărare

Efectele pe termen lung anticipate din reconversia fostelor structuri militare includ următoarele estimări:

- folosirea intensivă a resurselor locale, preponderent a celor materiale, umane și financiare,

va încuraja dezvoltarea sectorului de afaceri, în special a IMM-urilor, și va ameliora unele probleme generate în acest sector odată cu debutul crizei economice, prin reducerea ratei șomajului, creșterea veniturilor populației active, reconversia profesională a forței de muncă existente etc.;

- creșterea ofertei pe piața imobiliară de terenuri și spații rezidențiale, comerciale, de birouri și industriale, în funcție de potențialul de reconversie funcțională specific fiecărui imobil cu fostă destinație militară.

- creșterea veniturilor la bugetul local, sub formă de taxe și impozite rezultate din valorificarea fostelor structuri spațiale militare;

- dezvoltarea turismului prin crearea unui nou sector în domeniu: turismul militar;

- regenerarea urbană a zonelor care includ foste structuri militare, care se adaugă la propunerile de implementare a conceptului de regenerare urbană în România, printre care este și cea de *creștere a gradului de securitate pentru cetățeni* căreia îi corespunde¹¹ realizarea unor spații publice cât mai atractive și lipsite de riscuri.

- creșterea atractivității și competitivității orașelor în care sunt valorificate foste structuri militare.

În fapt, se urmărește reconfigurarea spațială a sistemului de apărare, prin înlocuirea sau mutarea unor centre strategice militare și generarea de noi legături directe între acestea, cu potențial ridicat de eficientizare a activităților militare în continuare. Aceste legături sunt constituite în special de infrastructuri tehnico-edilitare și de comunicații, care beneficiază și de sistemul de protecție a infrastructurilor critice. Centrele strategice din teritoriu rămân în continuare structurile militare active, fie relocalate în orașe sau în zone periurbane, fie în subteran, la care se adaugă noi structuri militare de ultimă generație, ce servesc scopului de apărare derivat din rolul geostrategic actual al României în spațiul comunitar și în NATO (de exemplu, noua bază militară de la Deveselu construită în cadrul sistemului de apărare antirachetă al NATO). Abordarea curentă a dezvoltării orașului va trebui să țină cont de aceste mutații ale sistemelor de apărare și să le integreze în echilibru cu celelalte schimbări de forme și funcțiuni urbane nonmilitare în cadrul politicilor și planurilor de planificare urbană.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Proiectul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. Investește în Oameni!

NOTE:

1 A se face distincție între structurile militare cu rol de apărare și cele destinate altor activități din sistemul militar, precum cele din fondul construit destinat cazării, refacerii capacității de muncă, și activităților recreative și sportive, prevăzute în Ordinul MAPN nr. M128/2008, cu excepția cazurilor în care astfel de structuri fac parte integrantă din unități militare dezafectate sau propuse spre dezafectare în totalitate.

2 http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/index_ro.cfm

3 Inventate de către Marchizul de Vauban, mareșalul Franței din timpul domniei lui Ludovic al XIV-lea, sistemele de fortificații Vauban sunt caracterizate de forma perfect geometrică, cu bastioane în formă de pană, prin care se creează un dispozitiv de supraveghere ce evită punctele „moarte” din partiul de cetate medievală.

4 De exemplu, în perioada 2004-2013, au fost dezafectate în total 149 de unități militare în baza transferului dreptului de administrare de la MAPN către autoritățile publice locale a 449 de imobile cu suprafața totală de teren de aproximativ 19.527 ha și 1,4 milioane mp construcții. Cele mai multe au fost transferate în perioada 2010-2012, în scopul reconversiei lor funcționale în locuințe pentru tineri prin programul guvernamental derulat de Agenția Națională pentru Locuințe (ANL), parte din acestea (20-50% în medie în fiecare ansamblu ANL astfel realizat, cumulând în total aproximativ 9.338 de locuințe) urmând să revină MAPN pentru a fi alocate tinerilor militari. Până în prezent nu a fost începută construirea niciunui astfel de ansamblu ANL, deși până în 2015 acestea trebuiau finalizate integral și transferate în cotă-parte către MAPN, cauza inexistenței lor actuale fiind lipsa fondurilor necesare din partea ANL. Datele sunt preluate din articolul publicat în Curierul Național, ediția din 19.01.2015, cu titlul „Cazărmile MAPN, lăsate de izbeliște”, autor Afrodită Cicovschi, care citează din concluziile unui raport al Curții de Conturi privind eficiența măsurilor dispuse de MAPN pentru identificarea, gestionarea, conservarea și valorificarea activelor fixe corporale excedentare din patrimoniu către Direcția Domenii și Infrastructuri.

5 Unele unități militare au fost transferate către Ministerul Justiției—Administrația Națională a Penitenciarelor, în scopul reconversiei cazărmilor și depozitelor de muniții în penitenciare. Astfel de cazuri au fost, de exemplu, la Iași și Târgu Jiu.

6 Conform prevederilor HG nr. 62/1996 și a Ordinului comun MLPAT, MI, SRI, MAPN nr. 34/1995.

7 Ideea utilizării cromaticii în domeniul militar este dezvoltată pe larg de Sorina-Georgiana Rusu în lucrarea *Revitalizarea peisagistică a zonelor cu destinație specială actuale și a vechilor structuri de apărare dezafectate*, „Urbanism. Arhitectură. Construcții”, vol. 2, nr. 4, Editura INCĐ URBAN-INCERC, București, 2011, pp. 3-13.

8 De exemplu, unitățile militare amplasate în apropierea porturilor, care reconstituie astfel în prezent linia de apărare formată din orașele-cetăți de-a lungul Dunării.

9 Deșeurile lemnoase pot fi folosite drept combustibil pentru asigurarea încălzirii populației pe timp de iarnă.

10 *FATE – From Army To Entrepreneurship* (orig.). România a participat în acest proiect cu studii de caz din mai multe județe printre care Bacău, Brăila, Iași, Caraș-Severin, Cluj și Vâlcea.

11 Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Ghid informativ privind regenerarea urbană*.

BIBLIOGRAFIE

Bara Simona, Antal Alexandru, Barbu Mariana, *Patrimoniul provenit din fostele baze militare trecute în circuit civil între realitate și uitare*, „Urbanism, Arhitectură. Construcții”, vol. 1, nr. 1, Editura INCĐ URBAN-INCERC, 2011.

Cicovschi Afrodita, *Cazărmile MApN, lăsate de izbeliște*, „Curierul Național”, ediția 19.01.2015.

Duțu Petre, Bogzeanu Cristina, *Strategia militară a României în contextul noilor repere europene și euroatlantice de securitate*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2011.

Petrișor Alexandru-Ionuț, Meiță Vasile, Simion-Melinte Cezar-Petre, *Reconversia fostelor baze militare din sud-estul Europei în centre antreprenoriale: de la probleme de securitate la probleme economice, ecologice, de arhitectură, urbanism și amenajarea teritoriului*, Buletinul UNAp „Carol I”, nr. 3, Editura UNAp „Carol I”, 2007.

Pollack Martha, *Cities at War in Early Modern Europe*, Editura Cambridge University Press, New York, 2010.

Rusu Sorina-Georgiana, *Revitalizarea peisagistică a zonelor cu destinație specială actuale și a vechilor structuri de apărare dezafectate*, „Urbanism. Arhitectură. Construcții”, vol. 2, nr. 4, Editura INCĐ URBAN-INCERC, 2011.

Comisia Europeană, *Politica Regională – Inforegio, Politica de Coeziune 2014-2020*, http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/index_ro.cfm

Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, *Ghid informativ privind regenerarea urbană*, http://www.mdrl.ro/_documente/publicatii/2007/Brosura%20Ghid%20informativ%20privind%20Regenerarea%20Urbana%20-%20principii%20si%20practici%20europene.pdf

South East Europe Transnational Cooperation Programme, *From Army To Entrepreneurship (FATE) Project*, http://www.southeast-europe.net/en/projects/approved_projects/?id=63